

БӨЛІМ: ҚАРЖЫЛЫҚ САУАТТЫЛЫҚ

Қаржылық сауаттылық деген не және оны қалай дамытуға болады? Рассрочка мен несиенің шын бағасы

ЖАРИЯЛАНДЫ 14.05.2026	ТІРЕК СӨЗДЕР ақша үнемдеу, жинақ, қаржылық сауаттылық, несие, рассрочка	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/188745/
---------------------------------	---	---

Қаржылық сауаттылық деген не және оны қалай дамытуға болады? Осы сұрақты мен 30 жыл бойы күнде көріп келемін. Бір ауыр шындық бар: несие алған адамдардың 9-ы 10-нан 5 жылдан кейін де сол қарызды өтеп жүреді. Сыртынан қарасаң — телефон алған, киім алған, той жасаған, көлік мінген. Ішінен қарасаң — ұйқы жоқ, есеп жоқ, тыныштық жоқ. Қарыз — ұйқыны ұрлайды. Жинақ — бостандық береді.

Мен жүздеген отбасының бір қателігін қайта-қайта көрдім: адам бүгін аз төлеген болып көрінеді де, ертең өз қалтасынан 2-3 есе артық шығарады. Сондықтан тура айтамын: **несие — байлыққа жол емес, кедейлікке тұзақ. Рассрочка — «тегін ақша» емес, болашақ кірісіңді бүгін жұмсау.** Егер сен ақшаны басқаруды үйренбесең, ақша сені басқарады.

НЕСИЕ/РАССРОЧКА ШЫН МӘНІНДЕ ҚАНША ТҰРАДЫ — НАҚТЫ ЕСЕП

Көп адам 100 000 теңгелік телефонды рассрочкаға алып, «айына аз ғана төлеймін» деп қуанады. Бірақ есепті ашық шығарайық. Телефон құны 100 000 теңге болсын. Дүкен «0%» дейді. Ал сен оны 12 айға алған кезде қызмет ақысы, қосымша төлем, сақтандыру, картаға қызмет, кешігу айыбы сияқты шығындар қосылады. Нәтижесінде сол телефон саған 145 000 теңге болып түсуі мүмкін. Яғни сен 45 000 теңгені тек кейінге қалдырғаның үшін төлейсің.

Ал енді қарапайым мысал. 12 айға ай сайын 12 083 теңгеден төлейсің. Көзге жеңіл. Бірақ бұл 1 жыл бойы айлығыңның бір бөлігі басқа адамның қалтасына кетіп жатыр деген сөз. Егер 2 затты бірден алсаң, шығын 290 000 теңгеге дейін барады. Сол ақшаны жинап алсаң, 100 000 теңгелік затты бір-ақ рет алып, тыныш отырар едің.

Рассрочка алма — егер ақшаң жетпесе, күте тұр. Қажет нәрсе мен қалау нәрсені

шатастырма. Қымбат телефонды бүгін алмасаң, өмірің тоқтап қалмайды.

БАНКТЕР МЕН ДҮКЕНДЕР СЕНІ ҚАЛАЙ АЛДАЙДЫ — ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ТӘСІЛДЕР

Олар сені «айына небәрі 10 000 теңге» деген сөзбен ұтады. Адам үлкен соманы емес, ай сайынғы аз соманы көреді. Міне, негізгі айла осы. Көзге кішкентай болып көрінген төлем жыл соңында үлкен жүкке айналады.

- **Аз сомаға бөлшектеу.** 200 000 теңгені 12 айға бөлсе, адам қорықпайды. Бірақ жалпы шығын еселенеді.
- **«Тек бүгін» деген қысым.** Уақыт аз сияқты көрсетіп, асықтырады. Асыққан адам есептемейді.
- **Жаңа нәрсе алуға итермелеу.** Ескі телефон жұмыс істеп тұрса да, сені «жаңарту керек» деп сендіреді.
- **Төлемді ұмытуға ыңғайлау.** Кешіктірсең, айыппұл қосылады. Бір төлем кешігуі 2-3 айдың пайдасын жеп қояды.

Менің тәжірибемде ең қауіпті нәрсе — адамның өзін алдамшы сенімге салуы. «Мен көтеремін», «менің айлығым тұрақты», «қазір керек» дейді. Ал кейін бір ауырып қалса, бір ай жұмыс тоқтаса, бүкіл жоспар құлайды.

НЕСИЕСІЗ ӨМІР СҮРУДІҢ НАҚТЫ ЖОЛЫ — ҚАДАМ БОЙЫНША

1-қадам: Қажетті тізімді бөлек жаз

Ай сайын не үшін ақша кететінін 7 күн бойы жаз. Азық-түлік, жолақы, үй ақысы, балалар, байланыс, киім. Қағазға түсірмеген ақша көзден де, санаңнан да жоғалады.

2-қадам: Үлкен сатып алуды кейінге қалдыр

Телефон, тоңазытқыш, теледидар керек болса, алдымен 3-6 ай жина. Егер 180 000 теңгелік зат алғың келсе, ай сайын 30 000 теңге жинасаң — 6 айда аласың. Қарызсыз алған заттың дәмі бөлек.

3-қадам: Қолма-қол өмір сүр

Апталық ақшанды бөлек ұстап үйрен. Бір аптаға 25 000 теңге бөлсең, соны кешпей жұмса. Картамен шектен тыс жұмсау оңай, ал қолдағы ақша адамды тәртіпке шақырады.

ЖИНАҚТАУДЫҢ 3 АЛТЫН ЕРЕЖЕСІ

- **Айлығыңның 20%-ын бірден бөліп қой.** Мысалы, 200 000 теңге алсаң, 40 000 теңге жинаққа кетсін. Қалғанымен өмір сүр.
- **Апта сайын жина.** Ай соңын күтпе. 4 апта бойы 10 000 теңгеден салсаң, айына 40 000 теңге болады.
- **Жинақты бөлек ұста.** Оны күнделікті шығынға ұстама. Бұл ақша — тыныштық қоры.

Жинақтың мақсаты — бай көріну емес. Мақсаты — ертең қиындық туса, бірден қарызға жүгірмеу. 100 000 теңге жинағы бар адам мен 0 теңге жинағы бар адамның өмірі бірдей емес. Бірі қорықпайды, бірі әр хабарламадан шошиды.

«БІРАҚ АҚША ЖЕТПЕЙДІ» ДЕГЕН СЫЛТАУҒА ЖАУАП — НАҚТЫ ШЕШІМДЕР

Ақша жетпейді деген сөздің көбінің мағынасы бір: ақша қайда кететінін білмеймін. Ең алдымен 30 күн бойы артық шығынды тоқтат. Күніне бір кофе 1 500 теңге болса, айына 45 000 теңге. Бір айда 45 000 теңге — бұл бос кеткен ақша. Осы соманың өзі жинаққа негіз болады.

- Тамақты сырттан алуды азайт.
- Артық жазылымдарды өшір.
- Тозбаған затты ауыстырма.
- Той, сыйлық, сән үшін қарыз алма.
- Жалақы түскен күні 20%-ын алып қой.

Егер табысың 150 000 теңге болса, 30 000 теңгені бірден алып қой. Қалған 120 000 теңгемен өмір сүруді үйренесің. Ал «бәрін жұмсап, кейін көрермін» деген адам ешқашан ақша ұстамайды.

ҚОРЫТЫНДЫ: БҮГІН ЖАСАЛАТЫН БІР ІС-ҚИМЫЛ

Бүгін бір нәрсе жаса: барлық қарызды, ай сайынғы төлемді және алғың келіп жүрген заттарды жазып шық. Қанша теңге, қанша ай, қанша артық төлейтініңді көрсет. Сосын өзіңе сұрақ қой: «Маған бұл зат керек пе, әлде мені алдап тұр ма?»

Менің қатал кеңесім біреу-ақ: **несие алма, рассрочка алма, егер өз ақшаңмен алуға шамаң жетпесе.** Қарыз сені байытпайды. Қарыз сені еркіндікке емес, байланып қалуға апарды. Ал қаржылық сауаттылық — табысты көбейту ғана емес, ең алдымен артық шығыннан қорғана білу. Бүгін бастасаң, ертең жеңілдейсің.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.